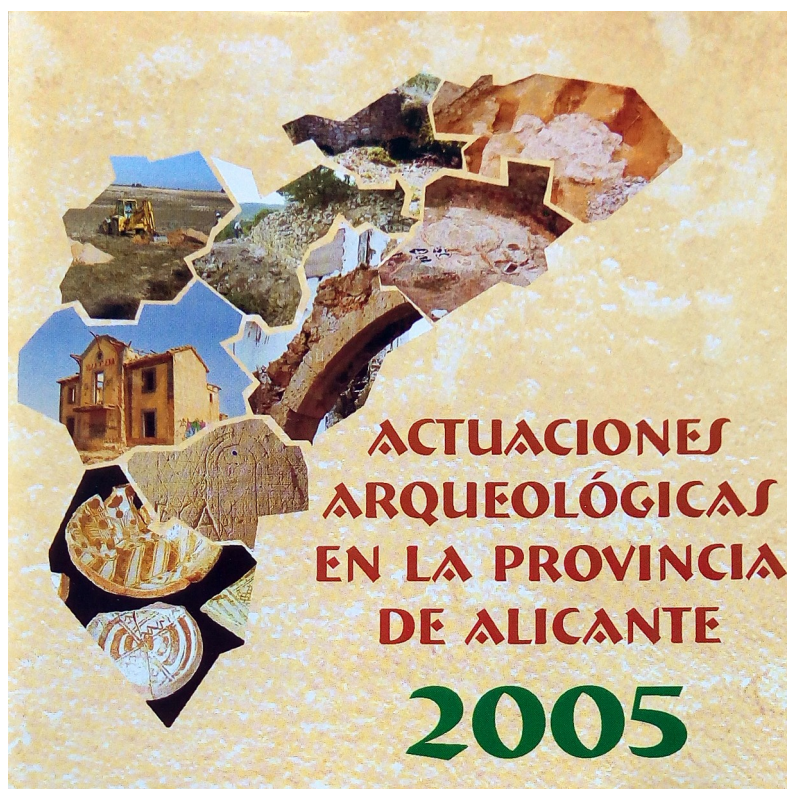

Avinguda Joan Fuster intersecció amb el camí dels Lladres. Fase II (Dénia)
Rubén Vidal i Bertomeu

Publicación digital

Actuaciones arqueológicas en la provincia de Alicante. 2005

Editor

Fernando E. Tendero Fernández

Sección de Arqueología del Ilustre Colegio Oficial de Doctores y Licenciados
en Filosofía y Letras y en Ciencias de Alicante

Año de la edición: 2007

Depósito legal: A-981-2006

Nom de la intervenció:	Avinguda Joan Fuster intersecció amb el camí dels Lladres. Fase II
Municipi:	Dénia
Comarca:	La Marina Alta
Director:	Rubén Vidal i Bertomeu
Equip tècnic:	—
Autor del article:	Rubén Vidal i Bertomeu
Promotor:	Arpoespanya
Autorització:	2005/0201-A
Data de l'actuació:	08/06/2005 – 24/12/2005
Coordenades localització:	—
Períodes culturals:	Califal / taifal i modern
Material dipositat:	Museu Arqueològic de la Ciutat de Dénia
Tipus d'intervenció:	Excavació arqueològica

INTERPRETACIÓ

La segona fase de l'estudi arqueològic, amb núm. d'expedient 2005/0201-A, es va centrar en el solar núm. 2, es va dur a terme entre el 8 de juny i 24 de desembre de 2005 i va estar realitzada pel mateix equip abans esmentat.

L'estudi arqueològic realitzat ha exhumat una densa i complexa trama urbana, en la qual hem distingit tres fases cronològiques diferenciades, basant-nos tant en els diferents nivells estratigràfics d'habitació com en les diverses remodelacions que han sofert les estructures al llarg de cada època.

El conjunt de materials ceràmics recollits durant el procés d'excavació es caracteritza per la seua homogeneïtat, tant cronològica com tipològica, respecte les formes documentades. La vaixella de tipus comú amb un percentatge del 45 % del conjunt de ceràmica documentada, està representada per fragments de cànters, alfàbies i llibrells amb uns percentatges més elevats; de forma menys nombrosa trobem restes de gerretes, gerrotets, i esporàdicament hem documentat algunes restes pertanyents a crossolets.

El següent conjunt més nombrós estaria representat per la vaixella de luxe, amb un percentatge del 35 %. Dins d'aquest conjunt predominarien les formes

obertes, més concretament els peus anulars de safes amb un 70 %, seguides per les safetes amb un índex molt més inferior del 20 %. El 10 % restant estaria format per les formes tancades (redomes) caracteritzades per trobar-se molt fragmentades.

Pel que fa a la decoració, la majoria dels fragments (80 %) estan decorats mitjançant la tècnica del vidrat en verd i manganès sobre fons blanc en l'anvers, i el revers cobert per un vidrat de to blanc o melat clar.

Aquest tipus de tècnica es manté com una constant tant en els nivells superiors com en els inferiors. La resta de tècniques decoratives apareixen de forma esporàdica, amb uns percentatges menors, com les restes decorades mitjançant la tècnica de la corda seca, amb un 2 %, que sempre apareix associada a formes tancades. En els nivells superiors hem documentat, a mode d'intrusions, fragments vidrats amb la tècnica decorativa coneguda com "alcafoli", a més d'algun fragment amb coberta monocroma de to melat.

El conjunt de restes ceràmiques documentades, es veuria completat amb un percentatge del 20 %, pertanyent a la vaixella de cuina, representada majoritàriament per fragments d'olles i de cassoles, encara que de forma menys predominant hem també documentat fragments de trespeus, o foguers.

Es tracta d'una ceràmica de tipus califal, però de cronologia taifal.

A mode d'intrusions, s'ha documentat un petit conjunt de ceràmica romana, format per fragments molt efímers de *terra sigillata*, així com per algun fragment de *dolia*; es tracta de ceràmica rodada, molt escassa i dispersa, de tipus residual i en algun cas reutilitzada com element constructiu.

FASE I

La primera fase restaria enquadrada entre el final del segle X i principis del segle XI, moment aquest últim en el qual Muyaahid funda la taifa de Daniya, iniciant-se així el procés de creixement urbà de la ciutat, que posteriorment desembocarà en el gran desenvolupament urbà de la ciutat de Daniya, coincidint amb el moment de màxim apogeu polític i econòmic.

En aquesta fase hem documentat una trama urbana, ben definida i estructurada; està formada per un vial de pas que actua com element

vertebrador de tota la trama, disposant les cases a un costat i altre del vial, seguint la seua pròpia orientació. El vial I de pas té una orientació sud-est/nord-est, de 80° respecte el nord, disposició que manté al llarg de la banda occidental del vial, més concretament en els quadres C1, C2, B1, B2. En el quadre A2, proper als límits orientals del solar, el vial sofreix un gir i pren una orientació est-oest, de 110° respecte del nord. El vial conté la claveguera central (UE 154) de perfil longitudinal i secció quadrangular; està formada per dos paraments laterals (UE 152, UE 153) paral·lels entre si, que delimiten la canal central, ambdós paraments estan bastits mitjançant la tècnica de paredat de blocs calcaris, de mitjanes dimensions, travats amb terra, lleugerament sorrenca, que formaven tres filades verticals de pedres de tipus calcari disposades horitzontalment. El vial comptava amb una extensió de 15 m i una amplària de 2,50 m. A més dels dos paraments laterals, la part superior de la canal estava formada per la col·locació de lloses calcàries, planes, sense desbastar, de dimensions considerables, que actuaven com a coberta de la claveguera central, i que alhora es trobaven cobertes per un conjunt de pedres de dimensions variables que cobrien els buits, per tal de facilitar el descobriment i neteja de les séquies, a més de permetre el filtrat de les aigües fins a la caixa. Aquesta estructura està excavada directament en l'estrat geològic (UE 3).

El vial de pas delimitava dues zones ben definides i diferenciades: la banda septentrional i la banda meridional.

En la banda meridional es va dur a terme, de forma coetània a la construcció del vial, la realització d'un bloc de cases, perpendicular a aquest que abastaven quasi la totalitat del sector meridional estenent-se dels límits orientals del solar, fins aplegar als límits occidentals.

D'aquest bloc de cases pertanyent a la primera fase, l'estudi arqueològic ha exhumat les restes de quatre cases, dos d'elles de forma completa, i les altres de manera parcial. Es tracta de les restes de quatre vivendes del tipus I, segons la tipologia establerta en el IV CAME, de planta rectangular i disposades perpendicularment al vial de manera que el costat més estret correspon al mur de façana.

Es troben dividides en tres crugies paral·leles entre si, de mesures variables, on l'amplada de la crugia I i III es idèntica, mentre que l'amplada de la crugia II dobla el valor de cadascuna d'elles.

VIVENDA A

La vivenda A, ubicada en el límit oriental dels terrenys ha estat excavada de manera parcial. Es tracta d'una vivenda de planta rectangular, disposada perpendicularment al vial; el perímetre està format pel mur mitjaner amb la vivenda B (UE 156), que delimitava la banda occidental de l'edifici i que contava amb una orientació nord-est de 10°, així com pel mur de tancament posterior de l'edifici (UE 146) situat en la part meridional; aquest d'orientació sud-nord de 180°, tenia adossat paral·lelament una estructura de reforç o element de protecció, una mena de matamar sense trobar-se en talús (UE 145). Malgrat l'edifici no va estar excavat al de les vivendes contínues, dividit en tres crugies, sols vàrem poder constatar el sòcol pertanyent al barandat que amb una orientació nord-est de 60° respecte del nord separava de la tercera crugia.

Les diferents remodelacions pertanyents a les fases posteriors, així com l'exhumació parcial de la banda occidental de l'edifici varen crear una visió fragmentada de cada crugia. Tant la crugia A1 com la A3 de dimensions semblants no permeten la documentació de cap element interior, llevat de les restes molt escasses d'una preparació de còdols en l'estatge A3. La segona crugia, amb unes mesures que dupliquen les anteriors, es on s'ubicava el pati de l'edifici, en el qual vàrem documentar l'existència d'un pou (UE 28) pertanyent a la primera fase d'aquest edifici.

VIVENDA B

La casa B es trobava de forma contínua a la vivenda abans esmentada i perpendicular al vial. L'edifici abastava unes mesures de 127 m², on la planta de tipus rectangular es conservava quasi completa, on el costat més estret corresponia al mur de façana (UE 167); el perímetre de l'edifici es complementava amb el mur mitjaner amb l'edifici A (UE 156), que delimitava la banda oriental de la vivenda, a l'igual que el perimètric (UE 158) que feia el mateix per la banda occidental. L'edifici es tancava amb el mur posterior (UE 147), que a diferència dels altres murs que formaven l'edifici, tots bastits amb la tècnica de paredat de blocs calcaris de mitjanes dimensions travats amb terra argilenca, aquest estava travat mitjançant l'ús d'un morter de calç i grava, que s'estenia per la part superior i externa del parament. L'espai intern de l'edifici s'organitzava en tres crugies, aquesta divisió en tres àrees era producte de la disposició dels murs de compartimentació, que amb una orientació paral·lela a la del mur de façana, separaven els diferents ambients. El barandat núm. 1 (UE

166) delimitava la primera i la segona crugia, a l'igual que el barandat núm. 2 (UE 157) delimitava l'espai entre la segona i tercera crugia.

En la primera crugia, malgrat l'elevat deteriorament, es trobaria el corredor d'accés, la latrina, així com un espai destinat a altres usos; aquesta contava amb unes mesures d'uns 3 m aproximadament de llargària per 8 m d'amplada.

El segon estatge disposava d'unes mesures superiors de 56 m², aquesta crugia allotjava el pati. Ubicat en el centre de la vivenda, aquest posseïa un pou (UE 144) com a element principal, així com les restes d'un paviment de còdols. L'accés a la tercera crugia es realitzava per l'espai restant entre els límits occidentals del barandat interior (UE 157) i el mur mitjaner (UE 158) que separava l'edifici B i el C. La tercera navada, amb unes dimensions de 18,75 m², conté una única habitació sense cap tipus de divisió interna; malgrat no haver documentat cap element, sembla que es tracte del departament més luxós de la vivenda, on s'ha pres una especial cura en la fàbrica dels paraments, així com amb els materials emprats.

VIVENDA C

La vivenda C fitava amb l'edifici B per la banda occidental, amb una planta totalment idèntica a la de l'edifici anterior de tipus rectangular, el qual contava amb unes mesures aproximades d'uns 130 m². El perímetre de l'edifici es conservava de forma parcial, ja que el mur que tancava la banda oriental es trobava bastant arrasat. El perímetre estava definit pel mur de façana (UE 187), disposat perpendicularment al vial, la banda oriental estava delimitada pel mur mitjaner (UE 158), a l'igual que en la banda occidental, trobàvem el mur mitjaner (UE 179) compartit amb l'edifici D. L'edifici es tancava amb el mur posterior, que delimitava la banda meridional. A l'igual que la resta de les vivendes del bloc I, pertanyents a la primera fase d'ocupació, l'edifici es dividia en tres crugies.

La primera crugia amb unes mesures de 31,5 m², contenia el corredor d'accés i la latrina, tots dos situats en la banda occidental de la navada.

Aquesta es completava en una altra habitació situada en la part occidental i que, potser, allotjava l'alcova. L'accés es realitzava a través del corredor, donava pas a la segona navada o crugia central que abastava unes dimensions al voltant dels 59 m², dins d'aquest espai delimitat tant en la banda

septentrional pel barandat (UE 165), que actuava com a element divisor, entre la primera i la segona navada, així com pel barandat II (UE 159), que delimita l'espai entre la segona i la tercera navada.

La segona crugia, a l'igual que en els edificis abans esmentats, pertanyia al pati; l'únic element que vàrem poder documentar va ser un pou cec (UE 207), que es trobava en la part central de la navada.

L'accés a la tercera navada es trobava ubicat en la banda occidental del pati, més concretament en l'angle sud-oest. Amb una disposició paral·lela a la resta de navades, la tercera crugia abastava unes mesures aproximades d'uns 21 m²; a l'igual que les cases adjacents, aquest tercer espai estava reservat a una única habitació, potser es tractava de la més luxosa, encara que no s'ha documentat cap element pertanyent en aquesta primera fase.

VIVENDA D

Contigua a l'edifici C, amb una disposició perpendicular al vial, trobem l'hostatge D; es caracteritza per haver estat objecte d'un procés d'arrasament molt fort que ha tingut com a resultat la pràctica desaparició de l'edifici, davant l'únic que hem documentat són les restes de la primera crugia. El perímetre està delimitat pel mur de façana (UE 184), amb una orientació sud-nord de 180° respecte el nord, la banda oriental es trobava delimitada pel mur mitjaner amb l'edifici C (UE 179), del qual sols es conserva un llenç d'uns 4 m de longitud. La banda posterior de la vivenda estava acotada pel mur núm. 3, amb un estat de conservació molt precari. Pel que fa a la banda occidental, està pràcticament arrasada, conservant únicament les restes del negatiu pertanyent al mur núm. 9 que tancaria l'edifici pel límit occidental. L'edifici de planta rectangular tenia una distribució interna molt semblant a la dels edificis anteriors, dividit en tres crugies, únicament a estat possible constatar les restes de la primera. Aquesta abastava l'espai entre el mur de façana (UE 184) i el parament delimitava la primera de la segona crugia, al voltant d'uns 16,5 m aproximadament. La modulació interna és semblant als edificis abans esmentats, amb una primera crugia destinada a allotjar el corredor d'accés, la latrina i un espai multifuncional, i on hem documentat les restes de la canal de desguàs, provenint del pati, que evacuava les aigües pluvials.

El mur de façana (UE 184) es conservava íntegre, documentat fins i tot el carreu de tosca que realitzava la funció de polleguera.

En l'altra banda del vial, en els límits septentrionals es disposava un altre bloc de vivendes, perpendicular al traçat del vial. Enquadrat dins d'aquesta primera fase, vàrem exhumar les restes de l'únic edifici.

EDIFICI E

Es trobava enquadrat dins de la banda oriental del solar, fitant amb els límits occidentals del solar núm. 3, terrenys ubicats dins de la fase III i que seran estudiats en posteriors actuacions. Per tant, aquest edifici va estar exhumat de manera parcial, centrant-se únicament en la meitat occidental de la vivenda.

L'edifici comptava amb una planta en forma de trapezi, disposada respecte el vial de trànsit de manera que el costat més estret correspon al mur de façana de l'edifici i una perpendicular a l'anterior i perpendicular al mur de façana. El perímetre està definit pel mur de façana (UE 26) que delimita la banda meridional de l'edifici i al qual se li adossava un matamar (UE 145). Els límits occidentals restaven marcats pel mur (UE 172) amb la vivenda F.

La modulació interna venia marcada pel barandat interior núm. 1 (UE 169), que dividia la primera crugia en dos departaments diferents. La fita entre la primera i segona crugia estava marcada pel barandat núm. 2 (UE 170), a l'igual que el barandat núm. 3 (UE 171) dividia l'espai entre la segona i tercera crugia. En la primera crugia es localitzava el corredor d'accés, la latrina i un altre departament. La segona crugia allotjava el pati amb el seu corresponent pou com a element central. La tercera crugia estava reservada a un sol ambient, probablement l'alcova.

Les estructures enquadrades dins d'aquesta primera fase es caracteritzen per compartir una homogeneïtat tant en l'acabat de les estructures, el tipus de pedra, les seues dimensions, així com en la tècnica utilitzada en la construcció dels paraments i de les altres estructures. Hem documentat un predomini dels murs amb sòcols de pedra de paredat, de blocs calcaris de tipus local, disposats de forma aleatòria alineada i travats amb terra generalment, malgrat documentar-ne algun cas on s'ha utilitzat morter de calç com a element de lligam. Els alçats dels murs estaven bastits mitjançant la utilització de l'argila encofrada.

L'acabat tant dels paraments com de la resta de les estructures es caracteritza per ser de tipus regular, bastant curat i fi.

En definitiva, l'estudi arqueològic ha exhumat les restes de dos blocs de vivendes vinculades a un vial de pas central, en aquesta primera fase.

FASE II

La fase II-A se centraria entre la primera meitat del segle XI i l'últim terç del segle XI. Aquesta alhora se subdivideix en dues fases més: A1 i A2, separades per un interval de temps molt reduït.

La fase II, enquadrada en la primera meitat del segle XI, es caracteritza per tindre una durada poc extensa. Al llarg d'aquesta fase es va dur a terme una forta reestructuració dels edificis preexistents, tant a nivell d'ambients interiors com poden ser nous nivells de pavimentació, reformes en la modulació interna. Com a nivell extern, cas de l'edifici B, en el qual la remodelació dels seu perímetre dóna lloc a un nou edifici (edifici B2) subsidiari de l'edifici B.

A més es va completar el procés urbanitzador encetat durant la fase I, en la banda septentrional, amb la construcció de dos edificis contigus a l'edifici E, exhumats parcialment, i que s'estenien més enllà del límit nord del solar.

La reforma dels àmbits interiors durant aquesta fase es va traduir en la realització d'un segon nivell de pavimentació, vinculat al pati, més concretament al pou. Aquests estan realitzats mitjançant la utilització de còdols de riu de dimensions mitjanes, disposades horitzontalment i travades amb terra generalment, llevat d'alguna ocasió en la qual hem documentat varies lletades de calç. Aquest tipus de paviments els hem constatat en la segona crugia dels edificis A, B, C, E i G.

D'igual manera, el vial de pas també registra dos nous nivells de pavimentació tant en la banda meridional (UE 51, UE 141) com en l'oriental (UE 50, UE 145). Ambdós són molt semblants entre ells i estan realitzats per un gran percentatge de còdols de riu travats amb terra, així com amb sorra d'origen marí.

Els edificis que formaven el bloc de vivendes meridional, varen sofrir reformes de diferent índole.

La reestructuració duta a terme en la vivenda B, va modificar substancialment el perímetre d'aquesta, donant lloc a un altre edifici. Aquesta reforma va consistir en el bastiment d'un mur (UE 191) perpendicular al mur de

compartimentació interna (UE 157) entre la segona i tercera crugia, que dividia el pati, o departament B2, en dos ambients diferenciats. Per una banda, el departament B2 va veure reduïda la seua superfície, restant en uns 30 m².

Per altra banda, la construcció del mur (UE 19) adossat a la UE 157 ha estat interpretada com a la construcció d'un nou edifici, potser subsidiari de la vivenda B, encara que el precari estat de conservació impedeix saber-ho amb certesa. Aquest nou edifici tenia el seu perímetre definit pel mur perimetral, tant en la banda oriental (UE 156) com per l'occidental (UE 19); la banda posterior estava tancada pel núm. 3 (UE 157), mur de compartimentació interna que separava la segona i tercera crugia de l'edifici B.

Aquesta nova construcció tenia unes mesures totals de 35 m², repartides en una única crugia de planta rectangular allargada de 14 m² de longitud i una amplada de 2,5 m. La part septentrional de la vivenda era el lloc on s'ubicaria l'accés d'aquesta, es troba pràcticament arrasada, amb la qual cosa no es pot saber amb certesa el caràcter d'aquest edifici, malgrat sembla siga independent de l'edifici B.

EDIFICI B

Aquesta remodelació també va comportar canvis en l'edifici B, que va veure reduïdes les dimensions del pati, passant dels 56 m² als 35 m². Aquesta reestructuració es va veure completada amb la ubicació d'un nou pou (UE 38) en el centre del pati resultant; aquest es trobava excavat en la terra, el brocal d'escassa alçada (una filada) es componia de pedres de tipus calcari bastant regular i de grans mesures travades amb terra, la part superior estava recoberta per un morter de calç, bastant pur i de tissatge fi. Aquest pou es caracteritzava per l'absència total de restes de paredat de blocs calcaris en les parets interiors, directament excavades en la terra. Associat al pou, es va documentar l'existència d'un paviment de còdols (UE 55) rodats de mitjaneres dimensions, disposats horitzontalment i travats amb terra, que s'estenia per la banda central i septentrional del pati.

La reestructuració del pati es completava amb una espècie d'andana (UE 198) d'uns 4,50 m de longitud per uns 0,30 m d'amplada, que s'estenia d'un extrem a l'altre de la banda meridional, amb una disposició paral·lela al mur que separa la segona i tercera crugia. Tanmateix en la tercera crugia, més concretament en l'angle format per la banda oriental-meridional, es va situar l'arrencament

d'una escala, que permetria l'accés a una primera altura; de la UE 90 no hem trobat cap tipus de vestigi. Aquesta estructura en forma de L, estava bastida mitjançant pedres de tipus calcari de grans dimensions, travades en argila pura de to fosc.

EDIFICI C

Aquest edifici va comportar unes reformes de proporcions menors, reduint-se a la construcció d'un petit ramal o claveguereta (UE 99) íntimament lligat a l'existència del pou (UE 197), ubicat en la part central del pati. La fàbrica de paredat de pedres calcàries, travades amb terra, es caracteritzava per tindre un acabat bastant descurat.

Amb un traçat perpendicular al vial, abastava unes mesures d'uns 11 m de longitud per 0,50 m d'amplària, desguassant a la claveguera central del vial. L'estat de conservació era bastant precari. De la mateixa manera que l'edifici B, la vivenda C també comptava amb una mena d'andana (UE 201) situada en la part meridional del pati, amb una orientació paral·lela al mur divisor, entre la segona i tercera crugia; estava realitzada mitjançant el paredat de blocs calcaris d'aquesta planta situada en la tercera crugia, de la qual sols vàrem documentar les restes de l'arrencament d'escala (UE 164), molt semblant al registrat en l'edifici anterior.

Ubicat en l'angle sud-est de l'edifici, adossant-se tant al mur mitjaner que delimitava la banda oriental (UE 186) com el que tancava la part posterior de l'edifici (UE 148), contava amb una planta en forma de L, amb una longitud d'1,5 m. L'amplària oscil·lava entre la màxima d'1 m i la mínima de 0,5 m. La fàbrica estava realitzada mitjançant el paredat de blocs calcaris sense desbastar, de grans dimensions, travats amb argila pura de to roig fosc.

Les remodelacions realitzades en la banda septentrional del vial, al llarg d'aquesta fase II-A, es varen traduir en les següents actuacions:

EDIFICI E

Va registrar unes reformes de tipus secundari, que no modificaren substancialment la planta d'aquesta vivenda. Per una banda, es varen reduir les dimensions del departament I, amb el bastiment del mur 6 (UE 174), adossat al parament oriental del mur mitjaner (UE 172). Amb un acabat

lleugerament diferent de la resta dels murs que formaven l'edifici, aquest era obra sense desbasta travats amb terra. Aquesta reforma va augmentar la superfície de l'accés de la vivenda F. Les altres reformes es varen limitar a la realització de nous nivells de pavimentació, com el representat per la UE 40 en el departament I de l'edifici E, o el registrat en l'hostatge núm. 3 (UE 46); ambdós es componen majoritàriament de còdols de petites dimensions, travats amb terra lleugerament sorrenca. L'enlluït que cobriria la part superior no s'ha conservat.

EDIFICI F

Es trobava continu al taller abans esmentat, amb una disposició perpendicular al vial de pas, quedant així el costat més estret on se situava el mur de façana, l'orientació era de sud-est/nord-oest. Malgrat no estava excavat totalment, sembla que comptava amb una planta en forma de trapezi, delimitada pel mur de façana (UE 176), el mur mitjaner (UE 172), que feia alhora el mateix per la banda oriental, així com el mur perimetral (UE 175) que tancava la banda occidental. Pel que fa a la modulació interna, hem documentat l'existència de dues navades separades pel mur de compartimentació (UE 173). La primera navada amb unes mesures d'uns 15 m² aproximadament, allotjaria el corredor d'entrada, la latrina adossada al mur de façana (UE 93) i el pati. Quant a la segona navada, exhumada de forma parcial, l'únic que vàrem documentar, varen ser les restes d'un paviment de calç molt fi pertanyent a un ambient únic. L'evacuació de les aigües residuals es feia mitjançant un ramal (UE 140) que, desguassava directament a la claveguera central del vial.

EDIFICI H

Limítrof amb la vivenda F, vàrem exhumar part de les restes pertanyents a una altra vivenda (edifici H); el perímetre d'aquesta estava dibuixat pel mur de façana (UE 176) i el mur mitjaner (UE 175). Ambdues estructures estaven construïdes mitjançant la tècnica de paredat de blocs calcaris sense desbasta, travats amb argila. Associada a aquesta vivenda es trobava una claveguera (UE 143) de morfologia molt semblant a l'abans esmentada (UE 140), bastida de forma semblant mitjançant dos paraments paral·lels realitzats amb paredat de blocs calcaris sense desbasta i travats amb terra; en la part superior es disposaven les lloses de tendència allargada i més o menys planes que actuaven com a cobertes. L'orientació de l'edifici era de sud-est/nord-oest.

FASE II-B

La fase II-B estaria enquadrada cronològicament en el tercer quart del segle XI, moment en el qual es realitzen les últimes reformes en els edificis documentats, anteriors al bastiment de la tanca defensiva que envoltava el raval mariner del Fortí, que va suposar, per una banda, l'abandonament de les vivendes situades forams del recinte defensiu; per l'altra, l'adopció d'un sistema de creixement urbà totalment preconcebut, de tipus pseudortogonal, en el qual tot element s'estructura a partir d'uns eixos viaris de desenvolupament longitudinal i orientacions perpendiculars.

Al llarg d'aquesta fase es varen dur a terme una sèrie de reestructuracions en quasi tota la trama urbana documentada. Malgrat la gran varietat tipològica dels elements exhumats, hem documentat una constant o tret característic que es repeteix en tots ells. Es tracta d'accions homogènies entre si, que tendeixen a modificar mínimament l'estructura interna del estatges, sense alterar l'estructura general de les vivendes. Predominen els nous nivells de pavimentació, així com lleugers canvis en els barandats interiors, el quals tenen com a resultat una continuïtat de les modificacions efectuades en la fase II-A. Aquesta tendència estaria íntimament relacionada amb la construcció de la murada defensiva que envoltava el raval i les noves directrius adoptades en el sistema d'assentaments, que es donaren a principis del segle XII.

VIVENDA A

Va mantenir l'estructura definida duran la fase I i II-A, amb la qual cosa l'únic que vàrem documentar d'aquesta fase van ser les restes d'un paviment de morter de calç (UE 42), compost de calç i grava de petites dimensions, amb un nivell de conservació quasi nul. Aquest, situat en el pati (departament A2) de l'edifici A, estava íntimament relacionat amb el pou i la bassa.

VIVENDA B

Aquest malgrat no modifica la seua estructura general establida en l'anterior fase, va realitzar diferents reformes, destacant els canvis realitzats en la crugia 2 (pati). Aquests varen consistir en el bastiment d'un mur de compartimentació interna (UE 196), que dividia l'espai entre la primera i segona crugia; es recolzava directament sobre el mur anterior (UE 166). La seua composició estava formada per paredat de blocs calcaris sense desbastar col·locats per la

seua cara més regular, travats mitjançant l'ús alternat de terra i morter de calç. Les filades horitzontals resultants, no tenien un acabat molt curat.

Adossat a la part central del parament meridional de la UE 196, i amb una disposició perpendicular aquest, es va bastir un mur de dimensions més reduïdes, de 2,35 m de llargària per 0,35 m d'amplària. El seu extrem meridional enllaçava directament en el nou brocal del pou (UE 38), restant íntimament lligats. El brocal del pou tenia una fàbrica de paredat de blocs calcaris de mesures mitjanes, bastant regulars i col·locats en el parament exterior; la part central o interior, estaria reblida per pedres calcàries de dimensions més reduïdes, tots travats amb terra, així com alguna lletada de morter de calç. La part superior del brocal estava tota enlluïda amb un morter de calç de to blanc i bastant fi, conservat en quasi tota la superfície. Vinculats a aquestos elements abans esmentats i com element relacionat amb les estructures hidràuliques, que es repeteixen en quasi tots els patis, aquest disposava de les restes d'un empedrat de còdols rodats (UE 30) col·locats horitzontalment i travats en sec, que s'estenien per tota la superfície del pati a excepció de l'angle nord-est. En la primera crugia d'aquest edifici vàrem documentar les restes bastant arrasades d'un paviment de morter de calç (UE 40) d'acabat molt fi, encara molt efímer.

EDIFICI C

Les reformes dutes a terme al llarg d'aquesta fase es varen reduir a la realització d'un nou nivell de pavimentació (UE 41) situat en la primera crugia, que s'estenia per tota la superfície. Aquest es caracteritzava per estar format bàsicament per morter de calç de to blanc, gra fi; malgrat l'estat de conservació era bastant precari, les restes apareixien disseminades formant petits cercles.

En el pati es va dur a terme la realització d'un nou nivell de pavimentació (UE 22), que abastava tota la superfície. Estava format per còdols i grava rodada, disposada horitzontalment i travada amb terra sorrenca.

La tercera navada també va ser objecte de reformes, aquestes es varen efectuar en la part oriental de la navada, on es trobava situat el caixó de l'escala. Per una banda, es va documentar un nivell de pedres (UE 66), que abastava unes mesures centrades entre els 3 m de llargària i els 2,30 m d'amplada. Les pedres, de tipus calcari i de dimensions mitjanes, es trobaven disposades horitzontalment prenent més o menys el mateix nivell. Aquesta

estructura s'adossava als paraments interiors de les UU. EE. 159 i 148, així com a la banda occidental de l'arrancament de l'escala.

La interpretació d'aquest element no està del tot clara, encara que sembla que es tracte d'una base ferma, relacionada amb les activitats desenvolupades en aquesta navada.

Per altra banda, fitant amb la banda oriental del caixó de l'escala i amb el parament occidental del mur mitjaner (UE 158) s'estenen les restes d'una petita base de morter de calç (UE 43) de to blanc, tissatge fi, que compta amb unes mesures d'uns 0,90 m de longitud per 1 m d'amplada; ha estat interpretat com una mena d'armari o un petit magatzem.

VIVENDA D

En aquesta vivenda, l'activitat se centra sobretot en la primera crugia, lloc on es duu a terme una nova compartimentació interna, amb la realització d'una nova estructura (UE 181); es tracta d'un barandat interior, amb una disposició perpendicular a la del mur de façana, amb unes mesures de 2,50 m de longitud front una amplada de 0,40 m. La funció d'aquest mur és la de delimitar un nou departament d'uns 3 m de longitud per 1 d'amplada; tenint en compte la ubicació de la claveguera número 2 (UE 180), es tractaria de l'espai destinat a la latrina.

En la banda occidental d'aquesta primera navada, limítrof amb la latrina s'hi trobava una habitació d'uns 4 m de llargada per uns 2,80 m on s'ubicava un paviment de morter de calç (UE 12) de to blanc, tissatge fi i bastant pur, amb un nivell de conservació òptim en la banda oriental, tot el contrari que en la banda oposada on pràcticament estava totalment arrasat. Aquest espai destinat segurament a l'alcova, estava travessat en la part central per la claveguera (UE 142) encarregada de recollir l'aigua provenint del pati, la qual l'evacuava cap a la claveguera central del vial. En les altres navades el precari estat de conservació no ens ha permès documentar cap tipus d'element.

VIVENDA E

La fase II-B, en aquest edifici es va traduir amb la realització d'uns nous nivells de pavimentació en el departament E2. Aquest tenia associat, com a paviment pertanyent a la fase més moderna, la UE 29; aquest abastava unes mesures d'1,80 m de longitud i una amplada d'1,50 m, tenia una composició semblant a

la UE abans esmentada, formada per còdols i grava rodada, travada en sec, encara que en els límits septentrionals documentàrem varies lletades de calç.

En el departament E3, sols vàrem poder documentar les petites restes d'un paviment de calç (UE 49) de to blanc, tissatge fi i bastant pur.

VIVENDA G

En aquest edifici les restes pertanyents a aquesta fase més moderna són molt escasses, amb dues es troben ubicades en el departament GI. En la banda oriental vàrem documentar les restes d'un paviment de còdols (UE 23), que comptava amb unes mesures d'1,50 m i una amplada d'1 m. Es compon majoritàriament de còdols i grava rodada travada amb terra lleugerament sorrenca. En l'altra banda del departament vàrem documentar la UE 177, es tractava d'una estructura en forma de L, bastida mitjançant el paredat de blocs calcaris sense desbastar i travats en sec. Comptava amb unes mesures d'1,50 m de longitud i una amplada aproximada de 0,50 m. Aquest element va estar interpretat com l'arrancament d'una escala, que donaria pas a una primera altura, de la qual no hem documentat cap resta més.

FASE III

Aquesta tercera i última fase, restaria enquadrada en les primeries del segle XII, moment en el qual es produeix l'abandonament dels assentaments ubicats forams, com a resultat de la nova planificació pseudortogonal del raval i la construcció del recinte murat, baix el manament de Muyaíid, palesant el gran esplendor aconseguit per la taífa de Dénia al llarg del segle XI i part del segle XII.

L'absència total de materials ceràmics representatius del segle XII, junt amb la documentació de nivells d'enderroc en les diferents vivendes, així com la constatació dels buits resultat de la reutilització dels materials en les noves construccions realitzades intramurs, indiquen clarament el moment d'abandonament del jaciment, malgrat tindre uns nivells de potència bastant modestos, a excepció del gran nivell D (UE 6), així com les restes de la coberta exhumada en el departament de la vivenda B. L'absència de fragments i cobertes formades per teules enllaçades unes amb altres ens dóna constància del gran nivell de reaprofitament dels materials.

En definitiva, es tracta clarament de part de la trama urbana de la rodalia de la ciutat, amb una cronologia relativa anterior a la construcció planificada del raval

i de la tanca defensiva, centrada entre el final del segle X i l'inici del segle XI, amb una evolució posterior al llarg d'aquest segle fins arribar al segle XII.

La trama urbana està representada per un vial de pas al llarg del qual es vertebren, tant en una banda com en l'altra, blocs d'edificis. La fàbrica dels murs, així com la tipologia dels edificis documentats, els nivells d'habitat registrats defineixen clarament que es tracta de dos blocs de vivendes, les quals s'alternen a una banda i l'altra del vial, situats en la rodalia de la ciutat, molt prop del port de Daniya; aquesta zona es caracteritzava per estar envoltada per llacunes i marjals. Existeix un gran paral·lelisme amb les estructures exhumades durant la fase I; a l'igual que aquestes, el vial, així com les vivendes les quals vertebrava, tenen un tram amb una orientació est-oest de 80° que, en la banda oriental, sofreix un lleuger retranqueig cap al nord, totalment oposat a l'orientació que prenen les estructures de la fase I, les quals junt aquestes delimiten una zona central formada per una mena de gola de saladar o marjal, amb un grau d'humitat bastant elevat, amb un creixement irregular; així ho testimonien les estructures que fiten amb aquesta zona.

El moment d'abandonament se situaria a finals del segle XI o principis del segle XII. Aquest estaria plenament relacionat amb la construcció del sistema defensiu del raval i el fort procés de reurbanització que aquest va comportar com a resposta a un període cronològic marcat per la bel·licositat, tant per part dels regnes cristians com per part dels diferents regnes de taifes. Malgrat aquesta tesi sembla la més raonable, caldria valorar la idea de que un desbordament del nivell d'aigua, amb les conseqüents inundacions, també influïrien en l'abandonament del jaciment.

D'altra banda, davant la impossibilitat en alguns casos d'exhumar els edificis totalment, sobretot el bloc septentrional, hem diferenciat dos tipus diferents de plantes pertanyents a les vivendes:

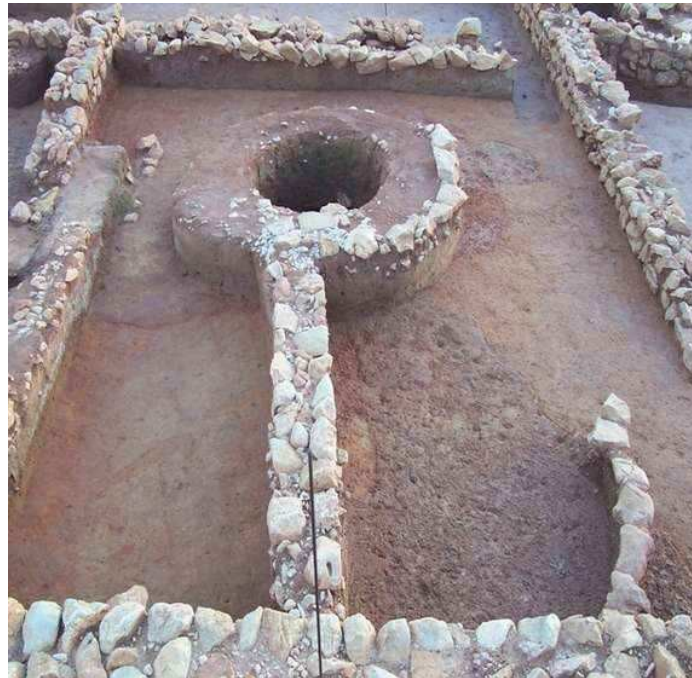
1. Vivendes tipus I segons la tipologia establida en el IV CAME (tom II) per Berenguer, Gisbert i Sentí. Es tracta d'estatges dividits en tres crugies paral·leles entre si i de planta rectangular.
2. Vivendes tipus III, caracteritzades per tindre la planta en forma de trapezi, dividides en tres crugies, dues paral·leles entre si perpendiculars al mur de façana, i una paral·lela al mur de façana i perpendicular a les anteriors.

Vista general del sector II

Vista general del sector meridional i central

Vista superior de la banda meridional del departament b-2

Vista del vial de pas